

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Dnro K2026-18
27.4.2026

Lausuntopyyntönnö: HE 52/2026 vp, asiantuntijakuuleminen 29.4.2026

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE EU:N MUUTTOLIIKE- JA TURVAPAIKKASOPIMUKSEN MUODOSTAVIEN SÄÄDÖSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANEMISEKSI

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan lakivaliokunnalle EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi annettavasta kokonaisuudesta.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettyä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

YLEISTÄ

Esityksessä on pyritty tehostamaan ja yhdenmukaistamaan turvapaikkamenettelyjä sekä ehkäisemään väärinkäytöksiä. Nämä tavoitteet ovat sinänsä hyväksyttäviä. Ongelma on kuitenkin se, että menettelyn tehokkuutta tavoitellaan useissa kohdissa oikeusturvan kustannuksella. Tämä voi heikentää päätöksenteon laatua, lisätä muutoksenhakuja ja kasvattaa menettelyn kokonaiskustannuksia.

Seulontamenettely

Seulontamenettelyä koskevat täsmennykset ovat osin myönteisiä, mutta oikeusturvaongelmat eivät ole poistuneet. Riippumattoman neuvonnan pääsyä seulonnan kohteena olevien henkilöiden luokse voidaan edelleen rajoittaa, eikä tähän liittyviä valituskieltoja ole poistettu. Mikäli neuvonta tosiasiallisesti aiheuttaisi häiriötä ja turvallisuusriskiä, on tällaiseen puuttumiseen jo olemassa olevat viranomaismekanismit. Ulkopuolisten läsnäololla on myös merkitystä tarkkailumielessä, jotta voidaan varmistua siitä, että asiat on hoidettu asianmukaisesti. Suomen Asianajajat katsoo, että vähintäänkin asiasta pitäisi säätää siten, että läsnäolon salliminen on pääsääntö, ja rajoittaminen on poikkeus. Myöskään 191 §:n valituskielto ei voi olla perusteltu. Lähtökohta se, että viranomaispäätöksestä tulee voida valittaa, jotta sen lainmukaisuus voidaan arvioida.

Lisäksi seulontapaikkaa ja seulontamajoituspaikkaa koskevat liikkumisvapauden rajoitukset sekä tekninen valvonta ovat edelleen ankaria. Lakivaliokunnan näkökulmasta kysymys on siitä, ovatko nämä rajoitukset oikeasuhtaisia ja onko niihin liitetty riittävät oikeussuojakeinot tilanteissa, joissa yksilön liikkumisvapautta käytännössä rajoitetaan merkittävästi.

Oikeusapu

Suomen Asianajajat pitää ongelmallisena ulkomaalaislain 9 §:ään ehdotettua ratkaisua, jossa oikeusapu rajattaisiin oikeusapulain pääsäännöstä poiketen tarpeellisten toimenpiteiden sijasta välttämättömiin toimenpiteisiin. Jo nykytilassa toimenpiteiden tarpeellisuus arvioidaan tapauskohtaisesti, eikä avustaja voi muutenkaan toimia tarpeettomia kustannuksia aiheuttaen. Välttämättömyyskriteeri lisää epävarmuutta siitä, mitä apua hakija tosiasiallisesti saa hallintovaiheessa

Suomen Asianajajat korostaa edelleen, että esimerkiksi vuonna 2016 pakolaismäärien äkillisen lisääntymisen myötä tehty lakimuutos, jolla käytännössä estettiin hallinnollisen menettelyn aikainen avustaminen puhutteluissa epäämällä hakijoilta tasavertainen oikeus maksuttomaan oikeusapuun puhutteluissa, johti hankalaan tilanteeseen. Puutteellinen avustaminen näkyi päätöksissä, joita ei ollut perustettu eikä voitu perustaa kaikkeen oleelliseen tosiseikastoon. Tämän vuoksi tuomioistuimen työmäärä lisääntyi tarpeettomasti, kun oikeudet joutuivat valitusten myötä palauttamaan asioita Maahanmuuttoviraston uuteen tutkintaan, uuden puhuttelun järjestämistä varten. Vastaanottopäivin lisääntyminen lisäsi puolestaan kustannuksia valtiolle tarpeettomasti. Puhutteluavustaminen mahdollistettiin uudelleen myöhemmin juuri siitä syystä, että kaikkien toimijoiden yhteinen tavoite oikeusturva ja oikeusvarmuus, edellytti asianmukaisen avustamisen sallimista myös käsittelyn hallinnollisessa vaiheessa. Tuossa vaiheessa tehtyjä virheitä joudutaan edelleen korjaamaan uusintakäsittelyprosesseissa.

Suomen Asianajajat katsoo, että lausuntokäsittelyssä olisi todettava, että joko vähintäänkin joko avustajan osallistumista turvapaikkapuhutteluun tai ainakin vaihtoehtoisesti puhuttelupöytäkirjan tarkastamista on pidettävä lähtökohtaisesti välttämättömänä. Tämä on tärkeää sekä hakijan oikeusturvan että myöhemmän muutoksenhaun kannalta. Jos kumpaakaan ei pidetä välttämättömänä, vaarana on, että asioita, jotka olisi voitu selvittää jo hakemusvaiheessa, siirtyy muutoksenhakuvaiheeseen.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakua koskevien määräaikojen täsmentämistä voidaan pitää osittain myönteisenä. Erityisesti 10 vuorokauden valitusaika nopeutetuissa menettelyissä on parempi kuin tätä lyhyemmät vaihtoehdot. Myös hallinto-oikeuksille säädetyt käsitteilyajat voivat lisätä ennakoitavuutta.

Tästä huolimatta muutoksenhaun määräaikaarakenne on edelleen oikeusturvan kannalta ongelmia. Erillinen 7 päivän määräaika täytäntöönpanokieltoa ja Suomen alueelle jäämistä koskeville hakemuksille on vaikeasti perusteltavissa, jos samassa asiassa pääasian valitusaika määräytyy toisin. Kahden eri määräajan käyttäminen samassa asiassa, vieläpä eri laskentaperustein, heikentää sääntelyn johdonmukaisuutta ja voi johtaa epäselviin tilanteisiin. Suomen Asianajajat katsoo, että täytäntöönpanokieltohakemuksen ja Suomen alueelle jäämistä koskevan hakemuksen määräaikojen tulisi vastata pääasian määräaikaa.

Lisäksi määräaikojen laskentaa koskevan sääntelyn tulee olla johdonmukaista suhteessa yleiseen määräaikojen laskemista koskevaan sääntelyyn. Menettelyasetuksen 73 artiklan a kohdan mukaan tapahtumapäivää tai toiminnan toteuttamispäivää ei pääsääntöisesti lueta määräaikaan. Tämän vuoksi tiedoksisaantipäivän lukeminen valitusmääräaikaan on ongelmallinen tulkinta. Tältä osin valitusajan alkamista olisi Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan perusteltua tulkita samoin, kuin laissa määräaikain laskemisesta. Yhdenmukainen tulkinta olisi omiaan säilyttämään valitusjärjestelmän koherenssia.

Vastaanotto

Vastaanottoa koskevissa muutoksissa on myönteistä esimerkiksi se, että joidenkin rajoitustoimien päätöksentekoa ja perusteluja on täsmennetty. Tästä huolimatta vastaanottopalvelujen rajoitustoimet, vastaanottorahan alentaminen, vastaanottopalvelujen peruuttaminen, maantieteellinen kohdentaminen ja velvollisuus asua määrätyssä vastaanottokeskuksessa muodostavat edelleen hyvin ankaran hallinnollisen seuraamusjärjestelmän.

Kun seuraamukset voivat vaikuttaa toimeentuloon, liikkumisvapauteen ja asumiseen, oikeussuojan, perusteluvelvollisuuden ja yksilöllisen harkinnan vaatimusten tulee olla erityisen vahvoja. Lakivaliokunnan olisi syytä arvioida, onko sääntely tältä osin riittävän täsmällistä ja oikeasuhtaista sekä turvaako se tehokkaasti muutoksenhaun kaikissa niissä tilanteissa, joissa henkilön oikeusasema heikkenee olennaisesti hallintopäätöksen seurauksena.

Turvallisuusselvitetut avustajat

Suomen Asianajajat pitää edelleen tarpeellisena, että asetuksessa mainitun turvallisuusselvityksen, joka esityksen mukaan sinänsä voidaan rinnastaa asianajajaan, tiedonsaantia koskevaa sääntelyä täsmennetään kansallisesti. Jos avustajalla on oikeus saada tietoja, joita hän ei voi käytännössä kertoa päämiehelleen, samalla kun hänen tulee huolehtia päämiehen puolustautumisoikeuksista, sääntelyyn liittyy vakavia oikeudenmukaisen menettelyn kysymyksiä. Tällaisen tilanteen ei tule jäädä myöhemmän oikeuskäytännön varaan ennakoitavuuden vuoksi.

Yhteenveto

Suomen Asianajajat katsoo, että esityksen keskeisimmät oikeusturvapuutteet liittyvät hallintovaiheen oikeusavun kaventamiseen, turvapaikkapuhuttelun ja pöytäkirjan tarkastamisen oikeudelliseen turvaamiseen, muutoksenhaun määräaikojen epäselvyyksiin, seulontamenettelyjen valituskieltoihin sekä vastaanoton rajoitustoimien oikeasuhtaisuuteen. Lakivaliokunnan olisi lausuvana valiokuntana perusteltua painottaa lausunnossaan sääntelyn oikeudellista johdonmukaisuutta, tehokkaiden oikeussuojakeinojen turvaamista sekä yksilön oikeusaseman suojaa.

Helsingissä 27. päivänä huhtikuuta 2026

SUOMEN ASIANAJAJAT

Niko Jakobsson
Pääsihteeri

LAATI

Asianajaja Matti Rautakorpi, Helsinki

Suomen Asianajajien lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 150 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu hallinto-oikeuden asiantuntijaryhmässä.